

גידה ההיכל

לע"נ הטהורה של מורנו ורבינו עט"ר הגה"צ מו"ר רבי משה יעקב ווייס בן הגה"ק רבי אברהם צבי זצ"ל הכ"מ נלב"ע ה"י בטבת תשע"ב

יו"ל ע"י בית המדרש הגדול "היכל אברהם צבי" נוה אחיעזר

בנשיאות מורנו הגאון רבי **יצחק ישעי'** ווייס שליט"א גאב"ד נוה אחיעזר

רח' נחשוני 3 (מאהורי בירנבוים 7-9), נוה אחיעזר בני ברק

עש"ק פרשת ראה, כ"ט במנחה אב תשע"ב, גליון מס' 160

זמני כניסת ויציאת השבת

הדה"נ	מוצ"ש	ר"ת
7:00	8:00	8:34
6:45	7:58	8:37
ירושלים	ב"ב	

נושא הלכתי לפרשת ראה

משיעוריו של הגאון רבי **יצחק ישעי'** ווייס שליט"א

גאב"ד נוה אחיעזר – בני ברק

הדברים נכתבו להגדיל תורה ולהאדירה, ולא להלכה למעשה

חידה לפשת דאח

מצא חיבה בפרשה

בעיר הנידחת ובשנת השבע
נפגשתי עם תארו של שבע
אשר תיארה גם בת שבע

היתר אכילת תרנגולי הודו בזמננו

[דברים יד, יא - יג] **כָּל צֶפּוֹר טְהוֹרָה תֹאכְלוּ. וְזֶה אֲשֶׁר לֹא תֹאכְלוּ. וְגו'.**

שאלה: עוף 'תרנגול הודו' שכידוע מוצאו מיבשת אמריקה, והוא ממקסיקו לאירופה וצפון אפריקה לפני שנת ר"פ, ומאז נהגו בתפוצות ישראל לאכלו, מהו היתר אכילתו כיום, כשברור לנו שבזמנו התיירוהו שלא על פי מסורת וקבלה מדור לדור, שהרי במקומות מושבות ישראל עד אז, לא היה בנמצא.

עוף שחז"ל החזיקו לטהור ונראה דורס נאסר

בחולין (סב, ב) דרש מרימר, תרנגולתא דאגמא אסירא, חזיה דדרסה ואכלה, והיינו גירותא. ופירש רש"י: חזיה **דרסה ואכלה**, ראוה חכמים שדורסת ואוכלת. והיינו **גירותא**, דאמר' לקמן (חולין קט, ב) [אמרה ליה ילתא לרב נחמן, מכדי, כל דאסר לן רחמנא שרא לן כוותיה וכו'], אסר לן [את העוף] גירותא, שרא לן לישנא דכוורא [מין אחד יש בין הדגים ושמו כוורא, וטעם לשונו כטעם גירותא. - תורת

חיים ע"פ תוס' מ"ק יא, ב ד"ה כוורא]. - הרי שאף מין עוף שעל פי סימניו נהגו בזמן חז"ל להתירו, אסרוהו לאחר שנתגלה שהוא דורס.

אין להתיר עוף בלא מסורת מאבותינו

ומוסיף רש"י: ומתוך שאין אנו בקיאים בהם, נראה לי דעוף הבא לפנינו יש לומר שמא ידרוס, דהא הך תרנגולתא דאגמא היו מחזיקין בטהורה, ולאחר זמן ראוה שדורסת. ואין עוף נאכל לנו אלא במסורת עוף שמסרו לנו אבותינו בטהור, ושלא מסרו לנו יש לחוש, ובמסורת יש לנו לסמוך, כדאמר לקמן (חולין סג, ב) שעוף טהור נאכל במסורת.

הקב"ה מביא תקלה לצדיק

והט"ז (י"ד פב, ד) תמה, איך אירע שהתירו תרנגולתא דאגמא, ורק אחר זמן גילו שאסורה, דהא פרכינן בפ"ק דחולין השתא בהמתן של צדיקים אין הקב"ה מביא תקלה על ידם צדיקים עצמן לא כל שכן, [ואיך נכשלו שהחזיקוהו לטהור]. ותירץ דלפי מ"ש התוס' בגיטין (ז, א) דהגנאי הוא דוקא אם הצדיק עצמו אוכל דבר איסור, אם כן ניחא כאן, דאפשר שהמון העם היו אוכלים אותו על פי הוראת הגדולים, ואין בזה גנאי. **מתי לא נאמר 'אין הקב"ה מביא תקלה'**

וז"ל התוס' הנ"ל: אמר ר"ת דלא פריך אלא גבי מידי דאכילה, דגנאי הוא לצדיק שאוכל דבר איסור, ולהכי לא פריך גבי ר' ישמעאל שקרא והטה בפרק קמא דשבת (יב, ב) וגבי יהודה בן טבאי שהרג עד זומם (חגיגה טו, א) ובההיא דפ"ב דכתובות (כח, ב) דהעלו עבד לכהונה על פיו, לא גריס ליה ר"ת [השתא בהמתן וכו'], אע"פ שיש שם אכילת איסור תרומה לאשתו ולבניו שהן אסורין בתרומה, מ"מ כיון שחכם עצמו אין נכשלו

באכילת איסור, אין סברא להקשות. ורב ירמיה בר אבא דאישתלי וטעים קודם הבדלה (פסחים קו, ב) אע"ג דאמר התם (קה, א) דמיתתו באסכרה. ובראש השנה (כא, א) בסיים תבשילא דבבלאי בצומא רבא דמערבא, אין דבר מגונה כל כך אכילה של היתרא בשעת האיסור. (ודנו בזה תוס' גם בשאר מקומות, כמצויין במסורת הש"ס). - שלשה חילוקים יוצאים מדברי התוס' מתי אין הקב"ה מביא תקלה נוהג. א. דוקא במידי דאכילה. ב. דוקא כשהצדיק עצמו אוכל, ולא אחרים כתוצאה מהוראתו. ג. רק אם האכילה עצמה אסורה ולא שהזמן אסורה, דהיינו אכילת היתר בזמן אסור.

סיבות להבדל בין איסור אכילה לשאר איסורים

בגליון כת"י תוס' הרא"ש חולין (ה, א) נכתב: "לא יאונה לצדיק כל און" בגימ' "אוכל טמא". רומז דגם במאכ"א שומרם הקב"ה, לא מצד האיסור שבדבר, אלא להרחיקם מטמטום הלב הנגרם מאכילת מאכ"א, כדאי' ביומא (לט, א) למילף מקרא (ויקרא יא, מג) "ונטמתם בס" אל תקרי ונטמתם אלא ונטמתם. ובמסילת ישרים (פ"א) פ"ד דקאי על אכילת מאכלות אסורות, ומשווה את המאכלים האסורים לרעל הפוגם גם בנפשו של האדם. ומטעם זה פסק בשו"ע יו"ד (פא, ז) דאף שקטן אין אביו מצווה להפרישו ממאכלות אסורות מדרבנן מעיקר הדין, יפרישנו מזה משום טמטום הלב וגורם לו טבע רע, ועיין ברמב"ן בפרשתנו (דברים יד, א) שמאכלות אסורות מולידים עובי ואטימות בנפש האדם, ובתוס' חגיגה (טו, א) ד"ה שובו, הביא מהירושלמי רפ"ב דחגיגה דאחר יצא לתרבות רעה שכשהיתה אמו מעוברת אכלה ממאכלי ע"ז.

חילוקים אחרים מתי 'אין הקב"ה מביא תקלה'

הרמב"ן בחידושו לחולין (ז, א) הביא את ר"ת הנ"ל, שרק בדבר אכילה אין מביא תקלה שגנאי הדבר, אבל באיסורין לא, וכתב עליו: ואין בטעם הזה לא טעם ולא ריח, ועוד דאמרינן בכתובות (כ"ח ב) והעלו עבד

מסורת אכילת תרנגול הודו כיצד נוצרה/

עמ' 3

לכהונה על פיו, העלו ס"ד השתא בהמתן של צדיקים¹ וכו'. ורבינו נ"ר פי' בהמתן של צדיקים אין הקב"ה מביא תקלה לאחרים על ידם, כחמורו של ר' פנחס בן יאיר שהרי לא היתה מצווה בכך, אבל שלא להכשיל הנותנין לא רצתה לאכול. ור' מאיר נמי כיון שבפני אחרים אכל אלו היה איסור בדבר תקלה לאחרים היא, שהרי התיר [רבי] את בית שאן על ידו, וכן שחיטת כותי שאכל ר' אמי הרי באו להתירה על ידו. אבל בדבר עצמו אין אדם צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא, ויפה פירש וכו', וקשה לי הא דאמרו בבראשית רבה פרשת חיי שרה, ר' ירמיה שלח לר' זעירא חד קרסטל דתאנים, ר' ירמיה אמר אפשר ר' זעירא אכיל להון דלא מתקנו, [ר"ז] אמר אפשר לר"י דלא משלח להון מתקנו, בין דין לדין מתאכל תאניא בטיבלן, למחר קם ר' ירמיה עם ר' זעירא אמר ליה תקנת אילין תאניא, אמר ליה לא, אמר ר' אבא וכו', אמר ר' חנינא אפי' חמרי לית אנן, חמריה דר' פנחס בן יאיר אי יהי ליה שערי טבילין לא טעמתון, אנן מכלינן תאניא בטבלא, והא הכא שבאה תקלה לר' זעירא על ידי ר' ירמיה, וי"ל שלשניהם פשיעה היה להם בדבר, אבל מ"מ זו קושיא מפורשת לפי ר"ז ז"ל. - יוצא מדברי הרמב"ן היפך דברי רבינו תם, דרק במקום שנגרם מכשול שילמדו אחרים יש הבטחה, שלא תצא תקלה ע"י, אבל הצדיק עצמו אינו מובטח, שעדיין הוא בכלל אין אדם צדיק בארץ.

מגמלי אברהם מוכח דבכל דבר אין מביא תקלה

החתם סופר בחולין (ה, ב) כתב, דאף דלדעת תוס' דוקא באכילת איסור אבל שארי איסורים ואפי' אכילה בשעה איסורא כגון ביום הכיפורים לא, אבל בחי' ר"ן תי' תי' אחר (והוא חילוק הרמב"ן לעיל, שאצל רבי ישמעאל הוא פשע בכך, דלא היה לו לעבור על דעת חביריו) ואין מחלק בכך. וכן משמע במדרש רבה פ' חיי שרה דפריך על גמלים של אאע"ה שיצאו זמומים, וכי לא הי' כחמורו של ר"פ בן יאיר, פי' ולכא למיחש שירעו בשדות אחרים משום גזל. ופשוט שאין אכילת גזל גרוע מאכילת היתר בשעת איסור, ובתענית כ"ד איתא שהניחו ושכחו סנדלין על חמורו של ר' יוסי דמן יוקרת ולא אזלי מפני סנדלין שאינם שלו מכ"ש שארי איסורין שאין לחלק. - הרי שאם נאמר שגמלי אברהם אבינו לא יצאו זמומים, מוכח שאף באכילת היתר בזמן איסור אין הקב"ה מביא תקלה.

הדעות אם גמלי אברהם היו זמומים

הרמב"ן (בראשית כד, לב) הביא שנחלקו אמוראים אם הוצרכו בהמותיו של אברהם אבינו להיות זמומים, דבראשית רבה (ה, ס) מובא שרבי הונא ורבי ירמיה שאל לרבי חייא ברבי אבא, לא היו גמליו של אברהם אבינו דומים לחמורו של רבי פנחס בן יאיר וכו', ופירש הרמב"ן שזו שאלה לסתור הפירוש של פתוח הזמם, כי אי אפשר שיהיה החסידות בביתו של רבי פנחס בן יאיר גדול יותר מביתו של אברהם אבינו, וכאשר חמורו של רבי פנחס בן יאיר איננו צריך להשתמר מן הדברים האסורים לבעליו להאכילו, כל שכן גמליו של אברהם אבינו, ואינם צריכים לזמם, כי לא יאונה לצדיק כל און. - אך בפי' המיוחס לרש"י על המדרש שם כתב: אבל גמלים של אברהם היו יוצאין זמומין שלא ליהנות מן הגזל, אבל לא היו חסידים כחמורו של רפ"י שלא רצה לאכול טבילים, עכ"ל. נראה מדבריו שר' הונא ור' ירמיה לא באו לסתור את הנאמר במדרש שהתיר זממיהם, אלא לקבוע דאכן לא היו גמליו של אברהם במדרגת חמורו של רפ"י, ולכן היה צורך לזממם. גם היפה תואר השלם כ': דאף דר"ה ור"י שאלו שאלה זו, לא בשביל זה נדחה פי' פתוח הזמם לדעת המדרש, כי יש ויש תשובות בכוונות מבוארות לשאלה זו, ולביאורן לא חש ר' חייא להשיבם. - וצריך הסבר מה נשתנו גמלי אברהם מחמורו של רבי פנחס ב"י.

האמוראים נחלקו במהות איסור אכילת גזל

בספר קובץ שיעורים (פסחים קיב) הביא לבאר דהאמוראים שנחלקו אם הוצרכו בהמותיו של אברהם לזמם או לא, נחלקו בחקירה אם אכילת גזל נחשבת כאכילת איסור כמו אכילת טבל וכדומה, או כאיסור בלבד. דיש לומר דכיון דאיסור גזל שוה בין אם גזל ואכל או גזל והאכיל

לכלבו, או זרק לים. ואין שום איסור נוסף על ידי אכילתו, יותר מאכילת כלבו, אם כן אין האיסור האכילה עצמה, אלא הגזל שנעשה על ידי האכילה. ואין זה נחשב כנכשל במידי דאכילה, וממילא אין בזה את הכלל של אין הקב"ה מביא תקלה, ולכן הוצרכו לילך זמומים. אבל הסוברים שלא היו זמומים, דעתם דאף גזל מחשב מידי דאכילה. - גם בשו"ת מהרש"ם (ב, קנט) חילק כעין זה, די"ל דאיסור גזל הוא נמי איסור בגופו, כיון שאין תלוי בזמן.

מהות איסור אכילת גזל לדעת המיוחס לרש"י

אמנם לכאורה מדברי המיוחס לרש"י הנ"ל, שכתב דגמליו של אאע"ה לא היו במדרגת חמורו של רפ"י, מוכח דאינו מחלק בין גזל לטבל, ונראה דס"ל דגזל נחשב אכילת איסור. אמנם יתכן שהמיוחס רש"י כלל לא ס"ל כדעת ר"ת דדוקא במידי דאכילה אין הקב"ה מביא תקלה לצדיקים, וכמו שהבאנו לעיל בשם הרמב"ן. ולפי זה יש לומר דהרמב"ן שדחה להדיא את החילוק בין מידי דאכילה, שאין בטעם הזה לא טעם ולא ריח, וממילא גם בגזל אין מביא תקלה, לכן פירש שהגמלים לא היו זמומים, שלא הוצרכו לכך. אמנם החולקים יסברו כחילוקו שבמקום פשיעה אין את ההבטחה הזו, וכבר ביאר הר"ם שבאם הולכים בשדות נחשב פשיעה. ומאידך יש לומר שבגמלים, כיון דאתו ללמוד ממנו להוליך גמלים שאינם זמומים, שפיר תועיל ההבטחה, כדי שלא יאמרו שגמלי אברהם אכלו משדות אחרים.

איסורי אכילה דאורייתא נחשבים חפצא או גברא

עוד ראיתי מבארים, על פי החקירה אם איסורי אכילה נחשבים לאיסור חפצא או גברא. ומצאנו שבאיסור מאכלות אסורות מדאורייתא, נחלקו בזה כבר הראשונים, בתשו' הרשב"א (ח"א רטו) ובר"ן נדרים (ית, א) לפירוש הגהות רע"א (יר"ד רטו) ס"ל שהוא איסור חפצא, ולכן אין נדר חל על איסורי נבלה ושאר איסורי תורה, שאין איסור חפצא חלן על איסור חפצא. מיהו מלשון הר"ן שם משמע שדעתו שהוא איסור גברא. והריטב"א בנדרים (סוף פ"א) ס"ל דהוי איסור גברא ונדר חל על מאכלות אסורות. וכן ס"ל לריטב"א בקידושין (נד, א ד"ה דאמרינן). וביאר באבני נזר (א"ח ח' לז): דבאמת ענין איסור גברא או איסור חפצא יכולין לומר בכל איסור מה שירצה, כי לכאורה כל איסור הוא אסור בחפץ וחפץ אסור עליו. ובריטב"א שבועות ראיתי דכל איסורי תורה איסורי גברא המה. ולכאורה יפלא לומר על נבילה ושקצים ורמשים שאינם איסורי חפצא. והנראה בזה. כי איסור גברא נאמר על מעשה אשר פוגם מעלת האדם. כמו שקצים ורמשים כמ"ש ולא תשקצו את נפשותיכם. ואנשי קודש וגו'. ובשר בשדה וגו'. כי לפי מעלת ישראל אין נבלות ושקצים ראויין להם. זה איסור גברא. אבל נהנה מהקדש או זר שאכל תרומה הוא להיפוך, שמתקרב אל דבר שהוא למעלה ממדרגתו. כי איך יקרב זר אל תרומה והדיוט אל קדשי שמים. זה איסור חפצא. שפוגם בחפצא. ועל כן קונם דמתפיס בקרבן ויש מעילה בקונמות קרי ל' איסור חפצא. אבל שבועה אין שום קדושה נתפס בחפץ, רק שמחלל דיבורו ושבועתו ופוגם נפשו, הוה ל' איסור גברא. ואתי שפיר דברי ריטב"א. ובודאי לפי זה גם יום הכיפורים איסור גברא. ומכל מקום שייך לומר דאיסור שחל לא פקע. דומה לכלי נכרים שפוד ואסכלה מלבנן באור משום גיעולי עכו"ם. והוא איסור גברא כדברי הריטב"א.

איסורי אכילה דרבנן נחשבים חפצא או גברא

ולעניין איסור דרבנן, עיין באתון דאורייתא (כלל ו) ובקובץ שיעורים ח"ב בקונטרס דברי סופרים (א, לב) דסבירא ליה שהוא איסור גברא. ועיין בתשו' רע"א (ה, א) שאיסור אכילת מוקצה בשבת ויר"ט אף דתלוי בזמן הוא איסור חפצא. ויש להוכיח מהתוס' הנ"ל שלא תירצו את מה שטעם רבי ירמיה בר אבא קודם הבדלה, שאינו אלא מדרבנן ולכן נכשל, שאינו איסור חפצא. הרי שגם איסור דרבנן הוא איסור חפצא, ועיין בחי' הגר"ז (הל' מצה) שכ' שיש בכח רבנן לאסור את החפץ ולאשוויי איסור חפצא. ולכן תי' גבי הבדלה שאין החפץ אסור אלא הוי זמן דאיסורא.

אמנם בנתיבות המשפט (רלד, ג) מבואר שבאיסור דרבנן בשוגג אין צריך כפרה, ויש לבאר דס"ל כמוש"כ השערי יושר (ש"א פ"ז) שאינו איסור חפצא. וכ"כ המשך חכמה (שופטים) עה"פ לא תסור, שאין ביד חכמים לשנות החפץ, וכל האיסור הוא מה שעובר על דבר חכמים וכשעבר

¹ בספר הישר לר"ת (תמא) תירץ על קושי' זו: חזא דההיא דיבמות (צט, ב) ליתה בכל הספרים, ומדיבמות ליתה הא פירכא בכתובות נמי שיבוש הוא, דהתם והכא חזא סוגיא היא. ואם רצונך שלא לשבש הספרים, תריץ הכי הכא נמי דאכילה היא שהיה עבד אוכל תרומה, לפיכך לא סגי אם לא היה מגלה להם הק' מ"ר.

יאיר נזר, מלאכול איסור טבל שהוא איסור חפצא, כמו שכתב הריטב"א² עירובין (ו, ב ד"ה א). משא"כ באיסור גזל שהוא איסור גברא, יכולים אף הצדיקים לבוא לידי תקלה כל שכן בהמתם, לכן הוצרכו גמלי אברהם לצאת זמומים.

תרנגול הודו מותר שצדיקים אכלוהו והורו לאוכלו

נחזור לנדון שאלתנו, לאור כל השיטות והתירוצים שהבאנו בעניין הסתמכות על הכלל של 'השתא בהמתן של צדיקים אין הקב"ה מביא תקלה על ידן, צדיקים עצמן לא כל שכן'. ברור שמאחר ובזמן שהובאו תרנגולי ההודו מאמריקה, הוטעו גאוני וצדיקי הדור לחשוב שמוצאו מהודו, כשם שטעו חכמי אומות העולם. ומחמת טעות זו נסתבבה טעות לחשוב שמסורת יושבי הודו לכשרות תרנגול משונה הגדל אצלם [ראה בנכתב במסגרת], נוגעת לתרנגול זו, ומאחר וצדיקים אלו אכלוהו והורו לאחרים לאוכלם, אין כל חשש וסיבה להמנע מאכילתם, והמחמיר ללא מסורת אבות בזה, מזלזל בראשונים כמלאכים.

2. ואף שהבאנו לעיל שהריטב"א ס"ל שכל איסורי תורה איסור גברא הוא, יש לומר כמו שכתב העונג יו"ט [קיד] והאתון דאורייתא [כלל ב] על פי רש"י שאיסור טבל הוא משום התרומה שמעורבת בו, ותרומה איסור חפצא היא שהאיסור הוא משום מעלת החפץ.

בשווג לא נחשב שעבר על ציוויים. מיהו יש להוכיח ממה שפסק הר"ע יורה דעה (קנה, א) בחולה שאין בו סכנה שמותר לו לעבור על איסור דרבנן, ולא לאכול מאכלות אסורות מדרבנן. ואם הוא רק איסור גברא, מאי נפ"מ בין איסור מדרבנן למאכ"א מדרבנן, ומוכח שהוא איסור חפצא ומחמירים שלא יכניס לגופו מאכל איסור.

השמירה הוא רק מאכילת איסור חפצא ולא על גברא

ולפי מה שהבאנו לעיל שהשמירה שלא יכשלו באיסורי האכילה הוא כדי שלא יכשלו בטמטום הלב, יש לומר שאין הקב"ה שומרם אלא ממאכלות האסורות בחפצא, ולא כשאסורות לזמן מסויים שהוא איסור גברא, כמבואר בהגהות רע"א ליו"ד (ו, טו) דבאיסור גברא ליכא טמטום הלב, וכמו שכתב בקובץ שיעורים ח"ב לגיטין באות ו'. ואין להקשות לשי' הריטב"א בנדרים שכל איסורי תורה איסור גברא הוא, אמאי בזה הקב"ה שומרם, דהרי הסברנו בשם האבני נזר דגדר איסור גברא הוא כשהאיסור הוא מחמת קדושת האדם והאיסור פוגם קדושתו. וא"ש שהקב"ה שומרם שלא יפגום מעלת קדושת האדם. ובתוס' הרא"ש שבת (יב, ב) ד"ה ר' נתן, פי' שהקב"ה שומרם ממאכ"א לפי שמגונה הוא שנכנס דבר איסור למעיו של צדיק. ולמבואר א"ש שאפי' צדיקים עצמם אין הקב"ה שומרם אלא מאיסור חפצא, ולזה חמורו של רבי פנחס בן

מסורת אכילת תרנגול הודו ביצד נוצרה

בדרכי תשובה (יו"ד פג, טו) האריך לבסס את המנהג המקובל בכל קהילות ישראל לאכול תרנגולי הודו המכונים 'אינדיק', למרות שהגיעו למקום ישוב בני ישראל רק אחרי שנת רנ"ב, ובין היתר כתב: ועיין בשו"ת מי באר (מש"ב ה"ג [רבי יצחק אייזיק שוח] מבוקארעסט) סי' י"ט באמצע התשובה שכתב, וז"ל וכבר ידוע בעוף אינדיק שהי' מסורה ברורה מאנשי אינדי"א קבלה עד משה רבינו שהוא עוף טהור אלא שהי' מחלוקת אם לסמוך על אנשי אינדי"א, ובזה נחלקו חכמי הדור, עד שעמד הריב"ש והכריע כחכמי המתירין, ואמר שיש לסמוך על אנשי אינדי"א כי יש שם יראים ושלמים, וכל אנשי אינדי"א נזהרים ממאכלות אסורות, עכ"ל. - והעיר עליו הרה"ק בעל דרכי תשובה: והנה אם קבלה הוא נקבל, אבל לא מצאתי דבר זה בריב"ש כלל, ולא מצאתי מחלוקה זו בש"ן [ספר קדמון, ולא בשום אחרון. והעירו עליו, שהוא בעצמו הביא מיד לאחר מכן מספר ערוגות הבושם שהעוף הובא מאמריקה שנתגלתה בשנת רנ"ד. ואיך עלתה בדעתו שהכוונה לבעל שו"ת הריב"ש, שנתקבץ לישיבה של מעלה בשנת קס"ח.

אולם מצאתי שהמי באר העתיק את דבריו אלו מתשובת הרה"ק מהר"י אייזיק מקאמארנא זי"ע שהודפסה בקונטרס 'כנפי נשרים' (מהג"י שוח) בעניין עופות החדשים (תרכ"ו), ומשם בשלשלת קאמארנא (ירושלים תשס"א) [הושלמתי רק מה שקיצר והשמיט]. וז"ל: ומעניין עוף אינדיק הי' מסורה... אם לסמוך על אנשי אינדי"א מאיזה טעם ידוע, ובזה נחלקו חכמי הדור, והיה הלכה רפויה עד שעמד מרן הקדוש אור צח הריב"ש טוב והכריע הלכה כחכמי המתירין... יש שם יראים ושלמים שאינם נכשלים וכו', וגם כל אנשי אינדיע בפרט נזהרין הרבה ממאכלות אסורות, על כן יש לסמוך עליהם, ועל פי הכרעתו נתחוק הלכה להתיר... - והוברר מקור שמועה זו, אם כי עדיין לא מצאנו בדפוס את מקור קבלת הרה"ק מקאמארנא זי"ע.

ומפי מו"ר הגאון הפלאי רבי נתן לובארט זצ"ל שמעתי בשם רבו הגה"ק רבי שמעילע מזעליחוב זצ"ל, שבהגיע עוף זה לארצות מושב היהודים, למרוקו ולצרפת, ושמעו חכמי ישראל שהובא העוף על ידי צי ספרד מהודו, כי כידוע קולמבוס סבר שהגיע דרך המערב עד הודו, ומאחר שנבצר מהם בירור מסורת אכילתו באמצעות צי הספרדים ימ"ש, שאסרו על מדרך כף רגל יהודית בארצות שלטונם. שלחו חכמי ישראל מכתבים להודו בדרך הישנה, כלומר כתבו לחכמי בבל שישאלו את חכמי פרס ששוכנים בגבול הודו, שיבררו אצל יהודי הודו, אודות מנהגם בכשרות התרנגולים הגדולים השחורים המשונים, וכמובן שלא יכלו להעביר תמונה, אלא תיאור מסויים. וחכמי פרס השיבו ששכן גם לארצם מביאים מהודו עופות גדולים משונים אלו, כי אכן יש תרנגול אחר שאף הוא גדול ושחור ומשונה ומוצאו מהודו [האמיתית]. וכבר נהגו מימי חכמי הגמרא לאוכלו. - ולא עלתה על דעת השואלים והמשיבים, כשם שלא ידעו כל בני הדור, שקיימת הודו חדשה [=אמריקה] והיא מקור האינדיק הנדון, ולא הודו שכנת פרס. ולכן התירו כולם את אכילת האינדיק, על פי מסורת יהודי פרס הנשענת על מסורת יהודי הודו. - אולם מעט מחכמי ישראל פקפקו אם ניתן לסמוך על מסורת יהודי הודו, שכידוע בעת ההיא כבר נתמטעה תורה בהודו, ורינו עליהם [כנראה בעניינים אחרים, וממילא פסולים להעיד]. וכנראה קיבל הרה"ק מקאמארנא שהבעל שם טוב אמר שכיון שלפי המסורת בני משה גלו למדינות הודו, מהם נובע שורש מסורת כשרות האינדיק, וניתן לסמוך כיון שיש שם יראים ושלמים שאינם נכשלים [בעניין הנ"ל, ועליהם ניתן וודאי לסמוך], וגם כל אנשי אינדיע בפרט נזהרין הרבה ממאכלות אסורות, על כן יש לסמוך עליהם. ולכשנתגלה לחכמי האומות הטעות, שאמריקה אינה הודו, הוברר גם לחכמי ישראל שמנהגם לאכול אינו על פי המסורה הנ"ל, אולם מכיון שכל סימני הכשרות נמצאים בעוף, וגדולי הדורות הללו אכלו עופות אלו, שוב לא נמנעו מאכילתם, כי הרי בהמתן של צדיקים אין הקב"ה מביא תקלה על ידם, צדיקים עצמם לא כל שכן. והוסיף הגה"ק ר"ש זצ"ל ואמר, שמאת ה' היתה זאת, להטעות עולם ויושביו, כדי להנהיג אכילת עופות אלו עד היום, שהרי על פי חומרת רבותינו הראשונים שלא לאכול אלא את העופות שיש להם מסורת, היו בני ישראל מנועים מלהעלות הניצוצות שבהם לשרשם.

דברי רש"י

ביאורים בדברי רש"י על פי מקורותיו/ מאת מורנו הגאון רבי יצחק ישעי' ווייס שליט"א

והנביא ההוא וגו' פי דבר סָרָה על ה'. (דברים יג, ו). ברש"י: **סרה, דבר המוסר מן העולם שלא היה ולא נברא ולא צוימו לדבר כן, דיסטולוד'א צלע'ו. וכן להלן: פי יקום עד חמָס באיש לענות בו סָרָה.** (דברים יט, טו). ברש"י: **לענות בו סרה, דבר שאינו, שהוסר העד הזה מכל העדות הזאת, כגון, שאמרו להם והלא עמנו הייתם אִתּוּם חָמוּס צלע'ו.**

משווא של רש"י בקצרה

סרה, אין פירושו מלשון 'סור' שהוא נטייה וסטייה במשמעות שקר, כתרגומים. כי אז ניתן לומר שיש בדבריו משהו אמת, אלא הוא מלשון 'הסרה', **דבר המוסר מן העולם שלא היה ולא נברא ולא צוימו לדבר כן**, כלומר שקר מוחלט ללא כל בסיס, וכן הוא לקמן אצל עדים זוממים. שהרי אינם עדים מוכחשים שיתכן שיש קורטוב אמת בעדותן, אלא שלא היו כלל במקום המעשה, ולכן כל עדותם היא **דבר שאינו, שהוסר העד הזה מכל העדות הזאת, כגון, שאמרו להם והלא עמנו הייתם אִתּוּם חָמוּס צלע'ו.**

הפירושים האפשריים לדבר סרה

תיבת 'סרה' הינה הטייה של השרשים 'סור' או 'סרר', שמצאנו להם הטיית שונות ולהן משמעויות מרובות. א, פנה, נטה. ב, פסק, חדל. ג, היטה, עיית. ד, סולק, הורד. ה, מרוחק. ו, מרד, מרי, עיקש. ועל כן מהצורך לקבוע מה משמעות **דבר סָרָה**, וכיצד

פירושי התרגומים 'סרה' - מלשון סור ונטיה

אונקלוס ויונתן תרגמו דבר סרה 'מליל סָרָא', ובמתורגמן (לר' אליהו בחור, ערך טו): והרבה משרש נטה וסור מתורגם בלישנא סר'א... ויסר אליה, וסר לותה, סרו מהר, סטו בפריע. - כלומר דיבר לא ישר ונכון. ובתרגום ירושלמי כת"י רומא תורגם 'מליל מילין דשקריין'. ולהלן: 'למסהדה עלוי סהדי דשקר'. כדרכו תרגם לפי העניין על דרך התרגומים הנ"ל, ולא את התיבה עצמה.

לרבי מנחם 'סרה' - מרדות

במחברת מנחם ערך 'סר' מתחלק לו' מחלקות, והקרויים לעניין 'דיבר סרה' הם: **השלישי, סר סבאם** (הושע ד, יח) סרו מהר (שמות לב, ח), הכלל סר (תהלים יד, ג), הנה דמשק מוסר מעיד (ישעיה יז, א), יפה וסרת טעם (משלי יא, כב) וסורי בארץ יכתבו (ירמיה יז, ג), דרכי סורר (איכה ג, י) ... [ענין הסרה, וכן פירש רש"י בהושע וישעיה הנ"ל]. **הששי, אסורה**

נא ואראה (שמות ג, א), כי סר לראות (שם ג, ד), סורה אדוני סורה אלי (שופטים ד, יח), אכן סר מר המות (שמואל א טו, לב), ויסורו אליו (בראשית ט, א), יסור שמה לאכול (מלכים ב ד, ח), ויסר אליה (שופטים ד, יח), (כמשמעו) 'ג' המבורג: כמו] ויט אליה (בראשית לח, טז). **השביעי**, כי כפרה סרה סר ישראל (הושע ד, טז), **כי דבר סרה**, אך סוררים (תהלים סח, ו), על דגן ותירוש יתגוררו יסורו בי (הושע ז, ט), עניין מרדות המה. – כלל את 'דבר סרה' במחלקת מרדות, ולא במחלקת נטיה וסטיה כתרגומים, או במחלקת הסרה.

לרבי יונה 'סרה' מרי מעניין 'הסרה'

גם רבי יונה בספר השרשים כתב: 'סור', סר מעל האהל (במדבר יב, י), וסרתם מן הדרך (דברים יא, כח), והסיר ה' ממך כל חולי (דברים ז, טו), כבר נזכר הענין הזה בספר אותות הרפיון [על השרשים שאותיותיהם מושמטים, לרבי יהודה י' חיוג', שלשה ספרי דקדוק, עמ' 50] ... עניין אחר אלא שהוא קרוב לזה, הוא וסורי בארץ יכתבו (ירמיה ז, א). וממנו, כי דבר סרה וגו'. וממנו, מה זה רוחך סרה (מלכים א כא, ה), וענין המלות האל המרי. – נראה שפירש 'דבר סרה' שהוא מעניין הסרה וסילוק, אך כמו רבי מנחם גם הוא פירשו במשמעות של מרי [שבשלונו של רבי מנחם נקרא 'מרדות'].

פשוטו של רש"י

נראה שרש"י לא רצה לכלול כרבי מנחם את 'דבר סרה' והדומים לו במחלקה מיוחדת שעניינה מרדות ומרי. וגם לא רצה לפרש מלשון 'סור' שהוא נטיה וסטיה במשמעות שקר כתרגומים. ונראה שלדעתו 'נטיה וסטיה' יתכן שיש בה משהו אמת, וכמו כן 'מרדות ומרי' ניתן להאמר גם על משהו שיש בו קורטוב של אמת. לכן מיאן רש"י בפירושים אלו, ופירש 'סרה' כמו 'הסרה' כמו רבי יונה, הן במקרא שבפרשתנו: סרה, **דבר המוסר מן העולם שלא היה ולא נברא ולא יימינו לדבר** כן, כלומר שקר מוחלט ללא כל בסיס, והן לקמן אצל עדים זוממים. שאינם עדים מוכחשים שיתכן שיש

ביאור הלעז שברש"י

רש"י צירף לפירושו את הלעז, **דיטולוד'ל**. וביאר הר"מ קטן באוצר לעזי רש"י שזו מילה שהיא בינוני במשמעות של שם פעולה. 'דברים מעוותים, עיוות'. – אם צדק בתרגומו, לא ניתן להסיק מהלעז אם 'סרה' הוא מלשון 'סור', נטה' או מלשון 'הסרה'. אך מצאנו מעין לעז זה במקומות נוספים. על 'ויט אליה אל הדרך' (בראשית לח, טז) [שמנחם השווה ל'ויסר אליה' במחלקה הששית], פירש רש"י: **'מדך שהיה זה נטה אל הדרך אשר היא זה, ונלשון לעז' דטולוד'ל**. ובאוצר לעזי רש"י: לסטות. וכן בתהלים (קא, ג) **'עשה סטימ' פירש רש"י, 'לשון כי מטטה אשמו** (במדבר ה, יב), **לסור מן הדרך**, דיטולוד'ל'ט בלע"ז. ובאוצר לעזי רש"י עיוותים. ובידמיהו (ב, כא) **ואנכי נטעתיך שרק פלה זרע אמת ואין נהפכת לי סורי הגפן נכריה**. מופיע סורי הפך לזרע אמת'. וברש"י הביא רק את הלעז, **דיטולוד'ל'ט נלעז**. וגם כאן לדברי אוצר לעזי רש"י תירגומו: [ענפים] סוטים'. ויש גורסים לעזים במשמעות של סטייות או סטיה. וברש"י מיכה (ב, ד) **'איך ימיש לי לשוב שדינו יחלק'**, **איך יסור אלי עוד להשיב לנו שדומינו וכו', איך יימש לי, קומ'ל שיי דיטולוד'ל'ט אמי** [כ"ה בכתה"ן], **כמו סורה אל, ויסור אליו**. תרגמו באוצר לעזי רש"י 'כיצד יפנה אל'. – מכל הלעזים המקבילים מתקבל לכאורה הרושם ש'סרה' הוא כן מלשון 'סור', נטה', ולא מלשון 'הסרה'. והדבר צריכים בידור.

ממך רבינו הגה"צ גאב"ד נזה אחיעזר זצ"ל הב"מ

תעבור עבירה וכדברי התנחומא הנ"ל, וא"ש בס"ד. **ובזה** יפירושו גם דברי **בעל הטורים** (וכן הוא גם במדרש) ראה אנכי ראה עשרת הדברות שפתח באנכי ותיקיים אותם כי כל המצוות כלולות בהם, שקשה לכאורה מה הקשר בין אנכי שבעשרת הדברות לכאן, ומה גם הקשר שבין סיום הפרשה הקודמת לא יתיצב איש בפניכם וכו', אלא הכוונה כפי שאמרנו, שמשם רבינו מבטיח את ישראל כי יוכלו להתגבר על כל אויביהם ובעיקר הכוונה על האויב הפנימי היצה"ר ע"י שני הדברים, א' ראה אנכי שבעשרת הדברות בו רמוזים כל רמ"ח מצות עשין שהם כנגד רמ"ח אבריו של אדם שצועקים כל יום עשה אותנו שתחי', וגם נותן לפניכם היום, שגם היום הם כמנין שס"ה מכריז שלא יעבור האדם ח"ו על הלאוין, ע"ז תשמרו לעשות את כל המצווה היינו העשין וגם לא יתייצב איש בפניכם ותוכלו להזהר מהלאוין, ודו"ק. **ובזה** יל"פ גם המשך הפסוקים בפ' שופטים, **כי תצא למלחמה על אויבך וכו' ואמרו עליהם שמע ישראל אתם קרבים היום למלחמה אל ירך לבבכם וכו', ובבעה"ט שם דרש סמוכין, כי לפני פרשה זו נאמר עין בעין שן בשן יד ביד רגל ברגל, לומר שמחוסרי אבר אין יוצאין למלחמה, הדכוונה שבכל מלחמה על היצה"ר שזו עיקר מלחמת בני ישראל מלחמה תמידית בכל עת ובכל שעה כמבואר בסה"ק, על היהודי להיות מצוייד עם יציאתו למלחמה בשני דברים, א' שלא יהי' ח"ו מחוסר איבר וישמע מה שאבריו צועקין אליו לקיים כל הרמ"ח עשין, וב' שידע מה שהיום שמרמז על השס"ה לאוין מכריז בפניו, ואם יצא למלחמה מצוייד בשני אלה ינצח במלחמה ולא יהיה כל מקום לפחדים בפני היצה"ר, ודו"ק.**

ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה וגו'. בספה"ק מובא כי "ראה" ר"ת ר'ואים א"ת ה'קולות. ויל"פ עפ"ד הסה"ק **חסד לאברהם** להה"ק **מרה"א מראדומסק** זצוק"ל בפ' ואתחנו, לפרש הפסוק "וידעת היום והשבות אל לבבך", עפ"ד המדרש תנחומא בפ' תצא, זש"ה מכל משמר נצור לבך כי ממנו תוצאות חיים, א"ר אדא רמ"ח מצות עשה יש בתורה כמנין איברים שבאדם ובכל יום ויום צועקין על האדם עשה אותנו שתחי' בזכותנו ותאריך ימים, ושס"ה מצות לא תעשה כמנין ימות החמה ובכל יום ויום שהחמה זורחת עד שהיא שוקעת צווחת ואומרת לאדם גוזרני עליך במי שהגיע ימיו ליום הזה אל תעבור בי את העבירה הזאת, ואל תכריע אותך ואת העולם כולו לכף חובה. וזה כוונת הכתוב וידעת היום, שתשגיח על היום שלכך הוא מכוון הימים כנגד שס"ה לא תעשה, מחמת כי כל יום צווחת כנ"ל ובהו והשבות אל לבבך, עכ"ק וש". **וע"כ** אמרה תורה ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה את הברכה אשר תשמעון ואת הקללה אם לא תשמעון. וכל זה מרמז לנו היום שהוא צווח וקורא לקיים את המצות עשין שזה הברכה, ולא לעבור ח"ו על הלאוין שהם קללה, וע"כ טמון ברמז אותיות ראה ר'ואים א"ת ה'קולות, היינו שהאדם צריך לראות נגד עיניו את הקולות של היום, והם אשר ישפיעו עליו לבחור בחיים, ודו"ק. וזה גם הפירוש בפסוק (תהלים כ"ה ג) היום אם בקולו תשמעו אל תקשו לבבכם וכו' וק"ל. **ובזה** יל"פ הפסוק (תהלים קי"ט מ') **מה אהבתי תורתך כל היום היא שיחתי**, כי אדוננו דוד מלך ישראל ברוב ענוותנותו אומר כמתנצל, שזה שהוא אוהב את התורה ומקיים מצותיה, הוא בגלל כל היום היא שיחתי, שהיום מדבר אלי והוא צווח ואומר עשה מצוה ואל

פתרון חידת הדף היומי (37) =

תיבת **"מאימתי"** אם התפכנו בא"ת ב"ש תמצא את אותן אותיות בריוק משמאל לימין - **"תמיאמ"**, כלומר **ששעשיתיה** מהפך (בא"ת ב"ש) בתחילת הש"ם בתיבת "מאימתי", כך הגעתי שוב אל תחילת הש"ם. ודו"ק.

פתרון חידה לפ' עקב = "יועקך וירעבך וגו' כי לא על הלחם לבדו וגו' (ו, ט)."

זוג התיבות **"על הלחם"** מופיע גם בפרשת אמור "והקרבתם על הלחם וגו'" (ויקרא כג, יח), שמביאים שני כבשים יחד עם שתי הלחם. ובכן, **בפרשת עקב** יש זוג תיבות **"על הלחם"** שגם בקרבן הזוג של שני כבשים מופיע זה הזוג (כלומר זוג התיבות "על הלחם") כאשר שם הוא אמנם זוג לחם. ואכן בתורה התיבות "על הלחם" הוא זוג כי הוא מופיע רק פעמיים. (עי' בעה"ט).

© כל הזכויות שמורות למחבר

ביהמ"ד הגדול 'היכל אברהם צבי' נזה אחיעזר
בנשיאות מורנו הגה"צ וייס שליט"א גאב"ד נזה אחיעזר

מזלא פבא וגדא יאה

הננו בזאת לשגר ברכתינו המאליפות למתפללי ביהמ"ד הגאון רבי **ישעי' פלדמן** שליט"א ראש כולל צאנו אלעד ואב"ד הישר והצדק לרגל שמחת הולדת הנכד במו"ט

הרה"ג ר' **אליהו נחום שפירא** שליט"א לרגל שמחת נישואי בתו בשעטומי"צ

הרב **פנחס אליהו פרוינד** שליט"א לרגל שמחת אירוסיו בנו החתן שמואל הי"ו עב"ג בשעטומי"צ

יהי רצון שיזכו לראות מהם ומכל יוצ"ח רוב נחת דקדושה מתוך בריות גופא ונהורא מעליא, אכ"ר.

מתפללי ולומדי ביהמ"ד התנהגה